

ZMNE STRATÉGIAI VÉDELMI KUTATÓINTÉZET

ELEMZÉSEK – 2010/17

1241 Budapest Pf. 181 Tel: 432-90-92 Fax: 432-90-58

www.svki.zmne.hu

A lisszaboni NATO- és EU–USA csúcstalálkozó agendája és várható eredményei

A november 19–20-án kerül sor a NATO lisszaboni csúcsértekezletére, majd azt követően az EU–USA csúcstalálkozóra. A nagyszabású diplomáciai esemény meghatározó lesz a geopolitikai jelentőségét tekintve fakulni látszó transzatlanti kapcsolatok jövője szempontjából.

Jelen elemzés során rövid áttekintést nyújtunk a Lisszabonban terítékre kerülő legfontosabb témakörökről, a várható döntésekről, és a mögöttes politikai vitákról. Az állam- és kormányfők sűrű program elé néznek a kétnapos csúcstalálkozó során, amelynek legfontosabb programpontjai a következők lesznek:

- az új stratégiai koncepció elfogadása;
- a NATO szervezeti reformcsomagja;
- Afganisztán és az ISAF jövője;
- A NATO–Oroszország kapcsolatok;
- EU–USA csúcstalálkozó

Az új stratégiai koncepció elfogadása

Új típusú biztonsági kihívások

A NATO alaprendeltetése és ebből eredő feladatai nem változnak, vagyis továbbra is a washingtoni szerződés ötödik cikkelyében megfogalmazott kollektív védelem lesz a szövetség magja. Az új koncepció lényege, hogy nem csupán új feladatköröket ad hozzá az eddigiekhez, hanem a megváltozott biztonságpolitikai környezetnek, az új biztonsági kihívásoknak megfelelően új prioritásokat határoz meg.

Ezek az új prioritások a Madaline Albright vezette szakértői csoport májusi jelentésében is hangsúlyosan szereplő fenyegetések lesznek, vagyis a sebezhető kritikus infrastruktúra és informatikai rendszerek (kiberbiztonság), a tömegpusztító fegyverek proliferációja, a rakétavédelem, illetve a terrorizmus és a szélsőséges mozgalmak. Relatív csökken viszont az energiabiztonság, a klímaváltozás és a CBRN-védelem¹ kérdéskörére fektetett szövetségi hangsúly.

Az új típusú biztonsági kihívások egy részének közös jellemzője, hogy esetükben elmosódnak a gazdasági, politikai, biztonsági és katonai határok. A NATO a korábbiakhoz képest nagyobb figyelmet fog szentelni ezekre az alapvetően nem katonai természetű kihívásokra is, de mint eddig, továbbra csak másodlagos szerepet kíván játszani a kezelésükben. Érthetően elsősorban azok a tagállamok támogatták a NATO minél szélesebb szerepvállalását az új biztonsági kihívásokra való felkészülésben, amelyeknek a biztonságát erőteljesebben érintik vagy érintették ezek az új problémák. Így az energiabiztonság kérdésében korábban – különösen a 2005–2008 közötti „gázháborúkkal” tarkított időszakban – elsősorban Lengyelország és a balti államok szorgalmazták erőteljesebb NATO-szerepvállalást, a kiberbiztonság esetében a széles körű elektronikus támadást már átélte Észtország, a klímaváltozás kérdéskörében pedig a sarki tengeri útvonalak biztonságában érdekelt Norvégia. A NATO tagállamainak ugyanakkor – amellett, hogy fel kell készülniük az új kihívásokból adódó potenciális fenyegetések kezelésére –

¹ CBRN-védelem – vegyi, biológiai, radiológiai, nukleáris fegyverek elleni védelem.

nem érdekük, hogy „militarizálják” ezeket a problémákat. Ezekkel a kihívásokkal a szövetség döntéshozói szerint elsősorban inkább olyan, a kérdéskörben kompetensebb szervezeteknek kell foglalkoznia, mint az EU vagy az ENSZ, amelyeknek széles körű politikai-gazdasági eszközrendszer van a kezükben.

A válságkezelő vagy stabilizációs missziók mint az új típusú kihívásokra és fenyegetésekre adott válaszok természetesen továbbra is hangsúlyos szerepet fognak kapni az új stratégiai koncepcióban. Az afganisztáni misszió nehézségei azonban erőteljesen rányomják bélyegüket a NATO területen kívüli missziókkal kapcsolatos vitáira. Az Egyesült Államok számára a NATO egyik legfontosabb értelmét az ilyen típusú, többnyire az Egyesült Államok által vezetett műveletekben nyújtott szövetségi támogatás adja. A három legfontosabb európai szövetséges közül ebben kérdésben Nagy-Britannia továbbra is inkább támogatja Washingtonot, Németország viszont főként az enyhülő, de továbbra is érzékelhető katonai szerepvállalástól való ózdkodás, Franciaország pedig az EU hasonló ambíciói miatt korlátozná a NATO területen kívüli tevékenységét. Várhatóan nem fogadják el annak a Németország vezette országcsoportnak a javaslatát, amelyek a területen kívüli missziók tekintetében előre meghatározott, pontos, szigorú kritériumrendszert kívántak lefektetni a NATO számára.

Kollektív védelem és elrettentés

A NATO kollektív védelmének alapja az, hogy a szövetség hiteles katonai képességek birtokában elrettentse a potenciális ellenséget bármilyen támadástól. A NATO nukleáris és hagyományos elrettentési képességében megmarad a konstruktív bizonytalanság (*constructive ambiguity*), azaz nem definiálják, hogy adott szintű vagy adott eszközökkel végrehajtott támadásra a NATO milyen választ adhat. Újdonság lesz, hogy ebbe már beleértik a kibervédelmet is (ami egyben megelőző, elhárító, támadó képességet is magában foglal).² A keleti-európai tagállamok ösztönzésére a kollektív védelem, a szolidaritás garanciális elemei az új stratégiai koncepcióban várhatóan erőteljesebben meg fognak jelenni.

A NATO nukleáris politikája az új stratégiai koncepció kidolgozásának kezdete óta az egyik legjelentősebb vitapont a szövetségen belül. Ez nem kis részben az Obama-adminisztráció elmúlt másfél évben tett nukleáris non-prolifерációs erőfeszítéseinek volt köszönhető, amely egyben előtérbe helyezte a NATO, illetve a nukleáris fegyverekkel rendelkező három NATO-tagállam ez irányú nemzetközi kötelezettségeit. A NATO nukleáris politikája a nukleáris leszerelés tekintetében elsősorban két vonatkozásban jelentős. Egyrészt a nukleáris fegyvereknek a biztonsági stratégiákban és doktrínákban megfogalmazott szerepe miatt. A NATO legutóbbi 1999-es stratégiai koncepciója szerint a nukleáris fegyverek továbbra is nélkülözhetetlen szerepet játszanak a szövetség védelmében. Másrészt viszont a kétoldalú „nukleáris megosztási” megállapodások égisze alatt az Európába telepített amerikai taktikai nukleáris fegyverek problematikusak a nemzetközi nukleáris non-prolifерációs rezsím szempontjából. Az amerikai kormány nukleáris non-prolifерációs erőfeszítései megkívánják, hogy a NATO is jelentős lépéseket tegyen ezen a meglehetősen érzékeny területen. Az európai szövetségesek azonban közel sem egységesek a kérdés megítélését illetően. Egyes keleti tagállamok – különösen a balti országok – a NATO kollektív védelmi szolidaritásának, az amerikai elkötelezettség gyengülésének fognák fel a NATO nukleáris erejének non-prolifерációs gyengítését. Franciaország pedig saját nukleáris arsenálját, a francia nagyhatalmóság egyik utolsó jelképét félti a leszerelési kezdeményezésektől. Elsősorban Németország szorgalmazza – a német közvélemény széles támogatásával – a nukleáris fegyverek szerepének csökkentését és az amerikai taktikai nukleáris fegyverek teljes kivonását.

A fenti viták eredményeként az új stratégia koncepcióban várhatóan a nukleáris elrettentés továbbra is a szövetség védelmi képességének fontos elemeként fog megjelenni. A nukleáris

² Kibervédelmi doktrína kidolgozása 2011 tavaszán-nyarán várható, a képességfejlesztést 2012-től kezdik.

csapásmérő képességet egyelőre a jelenlegi formában és elhelyezés szerint tartja meg a szövetség, ugyanakkor a lisszaboni csúcsot követő hónapokban az elrettentés újraértelmezésének keretében várhatóan intenzív háttérmunka kezdődik majd a NATO nukleáris politikájának revíziója érdekében,.

Képességfejlesztések

A hagyományos képességek terén megmarad a korábbi műveleti ambíciószint. Ennek megfelelően a NATO továbbra is egyidejűleg két nagy méretű közös művelet és hat kis méretű közös művelet kivitelezésére kíván felkészülni. A képességfejlesztésben is megjelenik a multinacionális elem, amelyben hangsúlyosan a pénzügyi hatékonyság növelése a cél, nem pedig a megakarítások növelése és a további költségcsökkentés (*efficiency-driven, not savings-driven*).

A gazdasági válság és nyomában a költségvetési források beszűkülése rendkívüli mértékben sújtják az európai államok védelmi szektorait, az USA-ban a politikai vezetés ugyanis (egyelőre) megkímélte ezt az ágazatot a megszorításoktól. A drasztikus megszorítások ugyanakkor a védelmi fejlesztések területén ösztönzőleg hatnak a fokozottabb együttműködésre, mint azt a közelmúltban tető alá hozott, mérföldkőnek tekinthető francia–brit védelmi megállapodás is szimbolizálja. A NATO szempontjából azonban kulcsfontosságú, hogy egyrészt az ilyen jellegű bilaterális vagy multilaterális együttműködési formákat összhangba hozza a szövetség célkitűzéseivel, másrészt pedig az e téren szintén jelentős ambíciókkal bíró Európai Unióval is összehangoltan működjön együtt. Ellenkező esetben a NATO integrált katonai jellege és képesség-szintje jelentősen gyengülni fog.

Civil képességek

A NATO és az EU Közös Biztonság- és Védelempolitikájának másik sarkalatos pontja a civil képességek kérdése. Napjaink válságkezelő és stabilizációs műveleteinek sikeres végrehajtásához elengedhetetlen a katonai és a civil (gazdasági, fejlesztési, rendészeti) erőfeszítések összehangolása. A civil képességek terén az Európai Unió – jellegéből adódóan – egyedülálló képességekkel rendelkezik, így kézenfekvőnek látszik a két szervezet szoros együttműködése és munkamegosztása e téren. A stratégiai együttműködésnek azonban komoly politikai akadályai vannak, hiszen az AU nagyobb biztonságpolitikai szerepvállalását szorgalmazó államok – mindenekelőtt Franciaország – nem akarnak e téren konkurenciát teremteni az uniónak. Korábban az Egyesült Államok hasonló megfontolásokból ellenezte például az EU biztonság- és védelempolitikai dimenziójának az erősítését, csak Washington épp a NATO központi európai biztonságpolitikai szerepét féltette.

Kompromisszumos megoldásként a NATO csak szerény civil képességek kialakítására fog törekedni, és a válságkezelő műveletekhez szükséges eszközöket az EU-val együttműködve kívánja biztosítani. Az Európai Unión belüli politikai akarathány miatt ugyanakkor nem várható egy „fordított Berlin Plusz” mechanizmus kialakítása.

Partnerkapcsolatok

A NATO a jövőben is fenn fogja tartani a nyitott kapuk politikáját, vagyis a szövetség továbbra is nyitva áll az új tagok előtt. Ugyanakkor egyértelmű, hogy az ismét Oroszország felé orientálódó Ukrajna és tagságra áhító Grúzia csatlakozása egyelőre lekerült a napirendről. A bővítés leginkább a Balkán irányába látszik reálisnak, elsősorban Montenegró esetében: Szerbia és Bosznia-Hercegovina csatlakozása ugyanis legfeljebb öt év múlva lehet esedékes, Macedónia tagságának sorsa pedig alapvetően és elsősorban a görögök magatartásától függ.

A NATO emellett kiszélesíti és megerősíti partnerkapcsolatait (*global connectivity*) is. A globális partnerek és az úgynevezett kontaktországok azonban nem kapnak külön partnerprogra-

mot, és egyelőre Indiával, illetve Kínával sem jön létre olyan strukturált, különleges stratégiai kapcsolat, mint Oroszországgal. A NATO tehát – a területen kívüli missziók ellenére – továbbra is alapvetően regionális biztonsági szervezet marad, jóllehet globális kitekintéssel. Az európai országok többsége akarátának megfelelően a NATO tehát nem alakul át egyfajta globális katonai szövetséggé, globális „csendőrré”. A szövetség küldetése és belső kohéziója szempontjából kritikus NATO–Oroszország kapcsolatokban továbbra is a kettős megközelítés politikája kerül alkalmazásra. A nyitásnak, az együttműködési lehetőségeknek a keresése és ösztönzése mellett a NATO a jövőben is megfelelő szintű politikai és katonai mozgásteret kíván fenntartani a maga számára az esetleg nem barátságos orosz ambíciókkal szembeni fellépéshez.

A NATO szervezeti reformja

A NATO működése szempontjából meghatározó jelentőségű, hogy a szövetség továbbra is konszenzussal fogja meghozni döntéseit. A döntéshozatal reformjára vonatkozó, többnyire az Egyesült Államokból induló, az új stratégiai koncepció vitája során is felmerült elképzelések a kisebb tagállamok ellenállása miatt ezúttal sem valósulnak meg.

A lisszaboni csúcson ugyanakkor kiemelt cél a szövetség szervezeti racionalizálása a hatékonyságnövelés és a költségcsökkentés jegyében. Így várhatóan csökkentik a katonai parancsnokságok számát és állományuk létszámát. A jelenlegi 11 parancsnoki elemből és 13 ezer munkatársból a jövőben 7 parancsnokság marad, mintegy 9000 munkatárssal. Lisszabonban azonban nem döntenek arról, hogy mely elemek szűnnek majd meg, hanem megbízást adnak az Észak-atlanti Tanácsnak és/vagy a Katonai Bizottságnak, hogy 2011 tavaszától dolgozzák ki a végrehajtás tervét.

A szervezeti reformoknak magyar vonatkozása is van. A NATO-n belül 2010. augusztus 1-jén létrejött egy új, az „új típusú biztonsági kihívásokkal” foglalkozó divízió, melyet főtájtár-helyettesi rangban Iklódy Gábor vezet (*Deputy Secretary General for Newly Emerging Security Challenges*). Olyan területek tartoznak ide, mint a terrorizmus elleni küzdelem, a Tudomány a Békéért Program, a kiberbiztonság, a tömegpusztító fegyverek, az energiabiztonság és a nukleáris politika. E divízió keretében létrehoznak egy 6–24 hónap időtartamra előrejelző, civil-katonai szakértőkből álló stratégiai elemző-értékelő egységet is (*Strategic Analysis Capability*).

Lisszabonban várhatóan elfogadnak egy javaslatot a NATO-ügynökségek átstrukturálására vonatkozóan is: a jelenlegi 14 ügynökségből összevonások eredményeként három marad. Ennek is van közvetlen magyar vonatkozása, hiszen a jövőben a stratégiai légi szállítási képességet (SAC) működtető *NATO Airlift Management Agency (NAMA)* is egy ernyőszervezet része lesz. Megreformálják a NATO bizottsági rendszerét is: a korábbi 400 bizottságból csupán 80 marad.

A fentiek mellett várhatóan elfogadnak egy Kritikus Katonai Képességek Csomagot (*Package of Critical Military Capabilities*), ami a 10 legfontosabb, legszükségesebb képességet és az ezek létrehozására vonatkozó javaslatot fogja tartalmazni. Bár az erre vonatkozó dokumentum nem került nyilvánosságra, minden bizonnyal szerepelni fog benne a stratégiai légi szállítás, a helikopterprogram, az improvizált robbanóeszközök elleni tevékenység (C-IED), illetve az orvosi kiképző és támogató elemek létrehozása.

Afganisztán és az ISAF-misszió

A NATO-csúcson természetesen Afganisztán is központi kérdés lesz. Lisszabonban az ISAF misszióban részt vevő 48 ország és a legjelentősebb donorok, Japán, valamint az ENSZ és az EU képviselőinek részvételével tartanak értekezletet a nemzetközi szerepvállalás jövőjéről. Az Afganisztánról szóló diskurzust jó ideje Barack Obamának a csapatkivonás megkezdésére megjelölt 2011. júliusi céldátuma határozza meg. Az egyre csökkenő népszerűségű, továbbra is végeláthatatlannak tűnő misszióból a szövetségesek szeretnék minél előbb kivonulni, ami

2014. december 31-ig valószínűleg meg is fog történni. A katonai misszió terheinek túlnyomó részét továbbra is magára vállaló, s várhatóan még évekig jelentős erővel a közép-ázsiai országban maradó Egyesült Államok érdeke az, hogy a szövetségeseik elkerülhetetlenek látszó kivonulása rendezetten és kiszámíthatóan történjen.

Lisszabonban ennek megfelelően várhatóan bejelentik, hogy a hatalom fokozatos átadása az afgán félnek 2011-ben veszi kezdetét, és 2014 végére fejeződik be. Valószínűleg meghatározzák azokat a kritériumokat (*benchmarks*) is, amelyeknek a teljesítése az adott területi egységek (járások, kormányzóságok) átadásának előfeltételét jelentik majd, és elfogadják az ezt keretbe foglaló útitervet (*roadmap*). A csúcstalálkozón emellett aláírják a hosszú távú partnerkapcsolatról szóló nyilatkozatot (*Long-term Partnership Agreement*). Az Afganisztánról szóló tanácskozást a NATO-főtitkár, az ENSZ-főtitkár és az afgán elnök közös sajtótájékoztatója zárja majd.

NATO–Oroszország kapcsolatok

Általános áttekintés: javuló kapcsolatok stratégiai áttörés nélkül

A NATO és Oroszország kapcsolatai az Obama-adminisztráció által újtárra indított „reset” nyomán az elmúlt másfél évben az orosz–grúz háborúhoz köthető 2008. évi mélyponthoz képest jelentősen javultak. Stratégiai jellegű áttörésről azonban még korántsem lehet beszélni, hiszen továbbra is jelentős nézet- és érdekkülönbségek vannak a felek között (például a NATO szerepéről, jövőjéről). Oroszország minden engedményért vagy segítségért kemény árat kér, ami mögött alapvetően a szövetség belső kohéziójának felhígítására és az Egyesült Államok európai jelenlétének csökkentésére való törekvés húzódik meg. 2009 nyarán Medvedyev orosz elnök egy új európai biztonsági architektúra kidolgozására tett javaslatot, ami a szövetség szakértői szerint a NATO európai szerepének gyengítését célozta. Moszkva legutóbbi, 2010. októberi ajánlata arról szól, hogy Oroszország hajlandó lenne elmélyíteni az együttműködést az afganisztáni misszióban (többek között orosz helikoptereket leszállításával), ennek fejében viszont a NATO-nak kötelezettséget kellene vállalnia arra, hogy a jövőben sem fog az 1990 óta csatlakozott kelet-európai tagállamok területén jelentős csapatokat állomásoztatni. Az új orosz javaslat elsősorban a keleti-európai NATO-tagok és az Egyesült Államok ellenállása miatt ebben a formában bizonyosan nem kerül elfogadásra.

Habár az európai biztonsági rendszer alapelemeit illetően továbbra is lényeges nézetkülönbségek vannak a NATO és Oroszország között, az új típusú biztonsági kihívások terén számos olyan terület van, amelyeken az együttműködés elmélyítése mindkét fél elemi érdeke. Ennek megfelelően Lisszabonban várhatóan elfogadják majd egy dokumentumot a közös biztonsági kihívásokról és érdekekről, ami az együttműködés további bővítésének alapját fogja jelenteni (*Joint Review of the Common Challenges for the 21st Century*). Ennek tartalmi elemei lényegében ismertek – a terrorizmus, a szélsőséges mozgalmak, a kalózkodás, a kábítószerkereskedelem elleni fellépés, a tömegpusztító fegyverek proliferációjának megakadályozása stb. –, de magát a dokumentumot nem hozzák nyilvánosságra a találkozó után sem.

Rakétavédelem

A NATO–orosz csúcstalálkozó központi kérdése az amerikai kezdeményezésű európai rakétavédelmi rendszer lesz. Ennek jelenlegi terve különbözik a korábban Bush elnök nevével fémjelzett tervtől, amely Lengyelországba elfogó rakétákat, Csehországba radart telepített volna. Jelenleg arról van szó, hogy az európai NATO-tagállamok területén már létező radarhálózatokat összekapcsolják, s ennek egy új vezetési-irányítási központját hozzák létre. Ezzel a hadszíntéri rakétavédelem elemeit – melynek költsége 800 millió euró, és már elfogadták, betervezték – í európai területvédelmi rendszerré tudják fejleszteni további 200 millió euróból (ezt a főtitkár a

„200 millió euró, 10 év alatt, 28 tagállam által” jelszóval hirdette meg). Ehhez a rendszerhez az elfogó rakétákat és a hozzá kapcsolódó infrastruktúrát – ami a költségek döntő részét jelenti – az Egyesült Államok biztosítaná.

Az új rakétavédelmi rendszer pontos képe tekintetében azonban nincs teljes összhang a szövetség tagjai között. Franciaország és Németország az Oroszországhoz fűződő kapcsolatokat féltve és a várható költségek miatt mindig is fenntartásokkal viseltetett bármilyen Európába telepített, amerikai vezetésű rakétavédelmi rendszerrel szemben. Berlin és Párizs azonban mára az új terv mögé állt, mivel a NATO–orosz kapcsolatok bővítésének lehetséges platformját látják a kezdeményezésben, s Moszkva erőteljes bevonását szorgalmazzák az új rendszerbe. A másik oldalon a Bush-féle rakétavédelmi rendszer felülvizsgálata miatt csaldott Lengyelország és Csehország, valamint több más kelet-európai tagállam a rakétavédelmi rendszert az amerikai európai jelenlét fontos elemének tekinti, és ódzkodik attól, hogy Moszkvának túl nagy beleszólása legyen a rendszer kialakításába és működtetésébe.

A rakétavédelem jövője szempontjából Törökország szerepe is fontos. Az utóbbi években a Washingtontól távolodó, közel-keleti kapcsolatait pedig erősítő Ankara – Teheránhoz fűződő jó viszonyát féltve – fenntartásokat fogalmazott meg a rakétavédelmi tervekkel kapcsolatban, mely rendszer egyes későbbi elemeit egyébként Törökországba telepítenék. A török miniszterelnök szerint Ankara csak akkor támogatja a kezdeményezést, ha a hivatalos NATO-dokumentumokban nem nevezik meg Iránt mint potenciális fenyegetést, és a rakétavédelmi rendszer működtetésében Ankara vezető szerepet kap.

NATO–orosz együttműködés Afganisztánban

A NATO–orosz kapcsolatok bővülésének egyik legfontosabb terepe Afganisztán, hiszen Moszkva sem érdekelt abban, hogy a közép-ázsiai országban az instabilitás vagy a kábítószerrel kapcsolatos problémák tovább növekedjenek, miként abban sem, hogy a tálibok ismét hatalomra kerüljenek. A lisszaboni csúcstalálkozón ennek megfelelően egy három elemből álló közös „afgán intézkedéscsomagot” fogadnak majd el.

- Az Oroszországon keresztül jelenleg csak egy irányban – Afganisztán felé – engedélyezett szállítást kétirányúvá teszik.
- Kibővítik a kábítószer-ellenes erőik kiképzésére vonatkozó megállapodást,³ és újabb kiképzőközpontot hoznak létre Szentpéterváron, amelybe pakisztáni erőket is bevonnak.
- Létrehoznak egy NATO–Oroszország Tanács Pénzügyi Alapot (*NRC Trust Fund*), amely gondoskodik annak a körülbelül 20 szállító helikopternek a fenntartásáról és üzemeltetéséről, melyeket Oroszország bocsát az ISAF rendelkezésére.

EU–USA csúcstalálkozó

Jóllehet Barack Obama az európai közvélemény szemében továbbra is igen népszerű, a kontinens politikai vezetői a közvéleményhez képest már szkeptikusabban tekintenek az amerikai elnökre. Általános a vélekedés, hogy Obama nem fordít elegendő figyelmet Európára, amit az elnök több lépése – a Bush-féle rakétavédelmi program felülvizsgálata, ennek bejelentési körülményei vagy a 2010 májusára tervezett EU–USA csúcstalálkozó lemondása – is alátámasztani látszik. Az amerikai adminisztráció ugyanakkor azt érzékeli, olykor szóvá is teszi, hogy az európaiak nem veszik ki kellőképpen a részüket az Egyesült Államok számára fontos globális feladatokból, legyen szó Afganisztánról, vagy a globális pénzügyi válság kezeléséből. A fejlett nyugati világban tapasztalható gazdasági nehézségek és Ázsia megállíthatatlannak látszó fel-

³ 2006-ban kezdődött az afgán és közép-ázsiai országok (Kazahsztán, Kirgizisztán, Tádzsikisztán, Türkmenisztán, Üzbegisztán) kábítószer-ellenes erőinek kiképzése egyidejűleg Ankarában és a Moszkva melletti Domogyedovóban.

emelkedése mellett azonban Washington számára továbbra is Európa, és talán növekvő mértékben maga az Európai Unió a legkézenfekvőbb partner. A lisszaboni EU–USA csúcstalálkozó agendájának részletes áttekintése külön elemzést igényel, így ehelyütt csak a legfontosabb programpontokra utalunk.

Gazdasági pénzügyi kérdések

A lisszaboni csúcstalálkozóra alig két héttel a G20-ak szöuli találkozója után kerül sor. A főleg a jüan és a dollár árfolyamára és a kereskedelmi egyensúlytalanságokra fókuszáló találkozáson a várakozásoknak megfelelően nem következett be áttörés a gazdaság- és pénzügypolitikák összehangolása terén, igaz, látványos szakításra sem került sor. Komoly probléma, hogy a pénzügyi és árfolyam-politikák összehangolását illetően nemcsak a fejlett nyugati és a feltörekvő gazdaságok között, hanem az EU-n belül, illetve az egyes EU-országok és az USA között is komoly viták vannak. Washington továbbra is bankópréssel próbálja stimulálni a gazdaságát, ami a dollár gyengítésén keresztül az amerikai export versenyképességét növelné, az európai vezetők többsége, élükön Németországgal viszont a monetáris és fiskális fegyelmet preferálnák, és attól tartanak, hogy az amerikai lépések hiteltelenné tehetik a kínai jüan felértékelésére vonatkozó amerikai és európai kéréseket.

Klímaváltozás

A tavalyi koppenhágai klímacsúcs eredménytelensége láttán mind az európaiak, mind az amerikai kormány abban érdekelt, hogy a jövőben jobban összehangolják álláspontjukat a klímakérdésben a fejlett országokhoz képest alapvetően más érdekekkel rendelkező feltörekvő államokkal szemben. Obama azonban a klímakérdésekben igen szkeptikus és jelentősen megerősödött republikánus ellenzékkel kénytelen Amerikában szembenézni, így minden európai segítségre szüksége lesz ahhoz, hogy legalább részeredményeket fel tudjon mutatni a választási kampányában megfogalmazott ambiciózus célkitűzésekhez képest.

Regionális konfliktusok

Az Európai Unió növekvő biztonságpolitikai szerepének következtében az Egyesült Államoknak a NATO keretein kívül, az EU–USA viszonylatban is szüksége van Európa támogatására. Irán esetében az Egyesült Államok és az EU az utóbbi években rendkívül szorosán együttműködött, ennek eredménye, hogy az új ENSZ-szankciók egyöntetű támogatását további amerikai és európai szankciók követték. A balkáni szerepvállalás tekintetében a meglévő nézetkülönbségek ellenére szintén alapvetően sikeresnek mondható együttműködésről beszélhetünk. A legkritikusabb pont természetesen Afganisztán, ahol az Európai Unió mint az USA utáni legjelentősebb donor játszik fontos szerepet.